

marques, i en particular en el N. del Princ.: així l'he sentit a vells pagesos de l'Alt Berguedà i Pall.: «aquest gat és molt *máns*», Gresolet (1936), «*mans* lo mateix que un corder», Joan Lluís Pallarès (*Pastors i Temples*, p. 6). En conclusió es pot descartar en absolut que hi hagi res d'influència cast. o arag. en les fonts del mot català; també crec que hem de descartar influència mossàrab, fins i tot a les regions del Sud, això potser amb la reserva que hagi actuat aquesta quan s'aplica substantivat a un toro o bou no ferotge, ço que tinc per propi de les terres de l'Ebre enllà: «la vaca rotxa y aquell *manso* qu'és plachat» en una poesia popular que trobo impresa a Sant Mateu del Maestrat (1961), si bé ja trobem «*manso* de brau: cicur, domesticus» en Busa-N. 1507.¹²

Al costat de la forma predominant MANSUS, restà viu en alguna mesura MANSUETUS, si bé reduït vulgarment a MASĒTU, d'on logud. *masedu* (cf. M-Lübke, *ThLL*) i bearn *maset*, *-ede*, que podem documentar des de c. l'a. 1200: en un ordenament poc posterior a 1187, oposant-ho a «bestia brave axí cum cabag o arcioi et egos»: «araubament de bestiar així sie emendat --- la bestia *masede* tant quant la preserà» (*Cart. d'Ossau*, 40.23).

Era també català, aplicada a les bèsties, en algunes fonts medievals: «qui para --- gyins per pendre bèsties o aus feres, en honors on les gens solen passar ab bestiar, e aquel bestiar o bèsties *masedes*, que sien de domèstica natura, caen e y moren, és tengut d'aqueles a esmenar a lur senyor», *CostTort.* (Ol., p. 141); «l'hom diligent / --- / onsos, leons, / cervos, mufrons, / fa *mansuets*; / toros, *masets*; / lo mul e mula, / trets de la dula, / ab mos e trava / los assuava», JRoig (*Spill*, 6732);¹³ i que no era solament terme pecuari ho veiem per Eiximenis: «com --- hagué fet exercici corporal, lavorant en uns petits hortells de son ermitori, e fam no-l mugués encara a son pobre dinar, pres-se a jugar ab qualque petita bestiola *maseda* que tenia, axí com lebre o perdiu o semblant», *Do. Comp.* (així en l'excel·lent ms. A, tot i que en un altre hi ha la *lectura faciliior*, *mansa*, preferida a tort per l'ed. *NCL.*, p. 141). Ara bé, almenys en època preliterària, aquesta arcaica variant no s'aplicava sols a bèsties, sinó també a terrenys conreats i no boscosos, com a antònim de 'salvatge, silvestre' (dit també *brau* en textos arcaics i toponímia), com ho mostra algun antic NL: *El Pla de Maset* (no del m., per tant no es refereix a cap edificació) designa tota la part interior i no coberta de bosc, en el terme de Salou (1955).

DERIV.: *Amansir* 'domesticar o tornar mans' [Belvitges] és la forma avui predominant en cat. central i en tot el Princ., i en els escr. Renaix.: «Sirena, que d'entre ones eixint, engallardida, / s'enfila a un promontori, d'amor a reffilar, / y, per son cant que'ls ayres emmela, ve *amansida* / la mar, ab salats llavis, sos peus a apetonar», *Atl.* ix, 46c (fins a l'Alt Pallars: *amansí* un bou, p. ex., per al treball, Farrera; *mansí* a Tavascan, 1933-4); *emmanseir*.

Amansar, també, ja ant., en terra val.: «sopotosament los pexos qui eren en la mar, se *amansaren*, e-s mete-

ren dins lo filat», StVicentF (*Serm.* II, 160.32); «pau e tranquil·litat *amansà* los romans, no *amansats* ni trencats jamés per batalla, e vencedors de totes gents», Jo. Martorell (Ag. II, 155); «*amansar* lo chic ab destreza y amor o ab açots: frangere pueri petulantiam, lenire --- industria et amore, aut verberibus», OPou (*ThPu.*, 179); i amb propensió a generalitzar-ne l'ús metafòricament: «la pestilència comença *amansarse* o defallir», JnEsteve (*LiEleg.*, i-6-b); ço que cal tenir en compte en judicar l'ús comarcal i rústic que observo cap a Gandia aplicada a l'escassa distància d'accidents orogràfics («La Penya Roja està més pac' ací, però està ya ben *amansà*», Rõtova, 1962), on això es pot acumular amb els mots *atansar* i encara més *avançar*.

¹⁵ *Amansable*, *-ador*, *-adura*; *amansament*; *amansajar*; *amansible*; *amansida*; *amansidor*; *amansiment*. *Mansoi*; *mansorro*; *mansesa*. *Mansuetud* [1399, Bernat Metge; «*tut*: mansuetudo», Busa-N.]; *mansuetat*; *mansedar*; *amansedar*. *Immansuet*.

²⁰ De MANSUETUS en aqueixa forma vulgar MAS(Ü)ETUS es derivà un ll. vg. CANIS *MAS(Ü)ETINUS que Gaston Paris (*Rom.* XXI, 597) va reconèixer (interpretant-lo «chien familier», o sigui 'gos familiar al pastor') com a ètmon del fr. ant. *mastin* [S. XII], avui *mâtin* 'gran ca de bestiar (contra els llops etc.)', del qual provenen les formes d'altres lleng. rom., si bé algunes d'elles [com el cast. *mastín*, c. 1330] manllevades de França.

Al costat de la pronúncia vulgar *MASETINU bàsica de la forma francesa, ens en pervingué una altra de vulgar més conservadora *MASUETINU aviat transposada en MAUSETINU > MAUSTINU; en llengua d'oc antiga al costat de *mastin* trobem *maustin*, forma que en català i aragonès es contraïa regularment en *mostí*, *mostín*. Aquesta fou la forma pròpiament catalana: «Diu sent Gregori que los preycadós són cans e *mostins* de la cabanya de --- Xrist --- los *mostins* ---», StVicentF (*Quar.*, 111.61); «aragonès / ne diu bon vés: / '*mostins* e perros / qui per los cerros, / los lobos caçan, / lobos los matan, / a la final', JRoig (*Spill*, v. 6575), on és controvertible si el mot figura a títol de català (com ho és part de la dita) o aragonès, però en tot cas el català hi coincidí, com veiem no sols per StVicentF, sinó per tants altres testimonis: «collar de *mostí*: millus», Busa-N. 1507 (B-IV-9); «lo *mostí* del ganado: canis pecuarius; lo collar del *mostí*: stelmonia», «lo *mostí* de la horta: canis villaticus», OPou (*ThPu.*, 40, 43, al qual és fals atribuir *mastí* com fa *AlcM*): «*mostí*: *mastín*, perro grande y fornido: se tiene su casta por mezcla de perro y lobo», CRos, 1764 (p. 161; també Sanelo, f° 105). *Mostins* en el *Decam.* v, § 8, 329.8f., trad. l'it. *mastini*.

Però no es cregui que això tingués res d'especialment val. o arag., car era també dels Pirineus. L'*InvLC* documenta el que es paga «per un *mostí*» en un doc. ross. de 1346, i l'hi troba en altres sis docs. de la 2.ª meitat del S. XIV; en la *Vesió* del rossellonès Bernat de So (1315-47), v. 213 lo *Mostí* apareix com a sobrenom d'un personatge cavalleresc combatut pels catalans;¹⁴ «aquí entra lo combat / dels bons pastors, / però si ells crian gos / o algun *mustí*, / bé pot